

Pavle Ugrinov

IZ PISMA

Ne mogu da Vam odgovorim na vrlo dobro zamišljenu anketu "Vreme i Polja" jer nemam dovoljno podataka o sadržaju "Polja". Ne znam koliko ima ljudi koji pamte "Polja" od početka izlaženja. Vrlo rado bih Vam odgovorio kada bih imao uvid u to koliko su "Polja" pratila, podržavala, i podsticala nekoliko umetničkih avangardnih pokreta u Novom Sadu. Bilo bi značajno kada bi se ta istorija mogla pouzdano rekonstruisati. To je ono što mi se čini najinteresantnijim jer su tu "Polja" uspevala da budu u toku Vremena.

Ja sam jedno vreme sarađivao u "Poljima", u više brojeva, kratkim literarnim priložima "Lit. Salata". To je izazivalo određenu pažnju i imalo uspeha ali više zbog kratke forme i možda zanimljivih tema. Tada je to bilo kao neka novost.

U Beogradu, jun 2005.

SNOVI O KOSANI

Pogreb

San je bio otegnut, kao pogrebna muzika, koja ga je čitavo vreme pratila.

Posredi je zaista sahrana, mada nigde nije bilo ni kovčega, ni venaca, ni neke posebne ožalošćene povorke.

Najpre sam svratio u Kosanin stan, da joj izrazim saučešće zbog smrti njene majke, koja nije bila baš prijateljski naklonjena prema meni.

U velikoj sobi, sa međuratnim modernističkim nameštajem, sedela je rodbina u mekim jastucima. Pre je ličilo da su se tu skupili da malo popričaju nego da oplakuju pokojnicu.

Kosana mi je smesta prišla, podigla časicu za pokoj duše majci i predložila da se kasnije vidimo u – Klubu!

Klub je jedna ogromna dekorisana prostorija, sa dugačkim izukrštanim tepisima, koji je dele na četiri dela. U svakoj četvrtini sede grupe otmeno obučenih ljudi i žena za stolovima i časkaju. Čuje se neki orkestar koji svira pogrebnu muziku. Uprkos tome, svet je prilično raspoložen, čak veseo.

Tražim pogledom Kosanu. Idem prvo jednim tepihom do kraja, zatim se vraćam i skrećem na drugi tepih, usput stalno osmatram, ali je nigde ne vidim, čak ni njene rođake iz stana, nikog zapravo tu i ne poznajem kome bih se obratio da me uputi.

Mimoilazim se sa kelnerima, koji na tacnama nose piće u malim čašicama. Jedna grupa ih se okupila na samom izlazu, kod dvokrilnih vrata, da se dogovare gde će ko služiti. Prepoznajem jednog starijeg kelnera, čujem kako kaže svom kolegi, pokazujući diskretno na mene: "Znam koga traži!" A onda glasnije da i ja čujem: "Ali ona je u novom stanu!"

Izlazim iz Kluba i neočekivano se zatičem u donjem delu parka Plankert u Petrovgradu, na stazi koja se blago spušta ka izlazu na ulicu. To je deo parka preko kog sam vrlo retko prolazio i uvek mi je bio prilično zagonetan, zbog svojih gustih žbunova i čudnog, skrivenog osvetljenja.

Zastajem kod samog izlaza, pred gvozdanim vratima, podižem pogled ka zgradi preko puta, ka prozorima na trećem spratu, gde se nalazi Kosanin novi stan. Da li je samo njen? Ili naš? Sad kad je majka umrla?! to još nije jasno. Kuća je veoma modernih linija.

Odjednom vidim Kosanu kako izlazi iz kuće, sa nekoliko drugarica, i polazi prema parku, kao da tek sada ide u – Klub, koji je izgleda baš u tom parku.

Srećemo se nasred kolovoza. Ona se izdvaja iz grupe i pripija uz mene.

"Idem na sahranu!" kaže i daje mi svežanj ključeva.

"Ti dotle pogledaj stan!" dodaje i odlazi.

Stan je prazan. Razgledam raspored soba; nisam još načisto čiji je to stan i zašto treba da ga vidim. Ako je naš, zašto mi to nije rekla? Prilazim prozoru i gledam na ulicu. Vidim čitav park Plankert i zgradu Kluba na levoj strani a Crvenog krsta na desnoj.

Ulicom se lagano kreće pogrebna povorka crnih automobila. Ali nemam utisak da se kreću prema groblju, već prema pristaništu, gde će kovčeg verovatno ukrcati na neki brod. U istom času se dosećam da ima dva groblja.

Izlazim na ulicu; pusta je. Nije isključeno da mi se ona pogrebna povorka crnih automobila samo pričinila sa prozora stana.

Uto nailazi jedan taksi i ja ga zaustavljam.

"Da li znate na kom groblju će biti sahranjena gospođa N. D.?"

Šofer klima glavom i kaže:

"Ulazi!" – zatim daje gas i polazimo na sasvim suprotnu stranu grada.

Na groblju, na kraju Ulice cara Dušana, nema nikakve sahrane.

"Zakasnili smo!" primećuje šofer. "Svi su već otišli!"

Kažem mu da me vozi nazad, u Malu Ameriku, gde sam se ukrcao.

"Videli ste, jurio sam!" opravdava se.

Ponovo sam pred zgradom u kojoj je "naš" stan; na raskrsnici stoji Kosana i osvrće se oko sebe. Prilazim joj.

"Taksi me je odvezao na pogrešno groblje!" pravdam se zbog svog izostanka.

"Glavno je da smo je sahranili!" odgovara i grli me. "I da smo se ti i ja sada našli!"

Obučena je u prozirnu haljinu; izgleda kao da je naga. Obuhvatam je rukama i privijam uz sebe. Naša nežnost nas nadahnjuje i ispunjava.

"Stan je skoro prazan!" kažem. "Nema u njemu nameštaja!"

Ona me svejedno povlači prema stanu.
"Prenećemo u njega stvari iz starog stana!" kaže.
"Sviđaju mi se oni meki jastuci!" kažem.
"I meni!" kaže. "Mislila sam na njih. Oni su tu, iza jednih vrata!"
Uveče izlazimo iz stana i idemo zagrljeni sredinom ulice. Ali to je neka ulica sa pravougaonim kamenim kockama, verovatno nekog primorskog gradića.
"Na terasi, ispod pergole, naći ćemo se sa svatovima!" kaže. Kako je nisam razumeo, dodaje: "To je naša svadba! Nisi valjda zaboravio?!"
Na terasi pod vinovom lozom već je gužva. Jedva nalazimo slobodno mesto na jednoj klupi pored same ograde. Sedimo okrenuti moru. Još neko seda na istu klupu i mi se stiskamo jedno uz drugo.
"Ovaj brod nosi moje ime!" kaže Kosana.
"Zar nismo na terasi?" pitam.
"Da, na terasi broda! Pogledaj!"
Naginjem se preko ograde, vidim mračno more, a na provi broda čitam njeno ime. Ponovo sedam uz nju.
"Kada ćemo se vratiti u luku?" pitam.
Ona me gleda pravo u oči:
"Nikad, mili moj!"

Nepregledna građevina od crvenih cigala

Išao sam dugom gradskom ulicom prizemnih kuća, što su se sve više smanjivale kako sam dalje odmicao (podsećala me je na nekadašnju Teslinu u Petrovgradu), u neprestanom očekivanju da se Kosana pojavi iz jedne od tih kuća, znao sam i koje, iako sam je već prošao, ili me sačeka negde na njenom kraju, na malom trgu kod osnovne škole, gde smo se ponekad sastajali, ali najednom vidim da je kraj ulice potpuno izmenjen, i da je preseca jedna nova široka ulica, sa novim kućama, vrlo lepa, koja skreće negde ka reci, Begeju, i spušta se u blagome padu prema njoj. (Slična je nekim ulicama u Molu, onoj, na primer, koja vodi prema groblju, i koja se takođe spušta ka isušenom rukavcu Tise, i nasipu, iza kog je reka).

Stojim na visokom obronku iznad reke, i vidim razlivenu vodu i nekoliko peščanih ostrva koja su se pojavila usled niskog vodostaja, a još dalje je šuma.

Blaženstvo u meni izaziva prisustvo Kosane koja me je na tome obronku čekala, i sada se pripila uz mene, ne zbog neke nelagode koja nas obuzima pri pogledu na tu razlivenu reku, već potrebe da što prisnije osetimo međusobnu toplinu, da nas ona prožme, i oslobodi svakoga straha, dok stojimo tako na rubu uzvišice.

Kaže mi da je ranije izašla iz kuće i da je došla na taj obronak kako bi me upozorila da je smer ulice promenjen, da se ne bih zbunio ili izgubio, odnosno: da bismo se sigurno našli.

"Zar je toliko prošlo od našeg poslednjeg viđenja?" pitam.

"Nije", kaže. "Tu ulicu su takoreći preko noći prokopali, za potrebe nekih naseljenika!"

"A gde je sada onaj zamak od crvenih cigala i s crvenim popločanim stazama, kod kog smo se ranije nalazili i obilazili oko njega?"

"Nije to bio zamak, već manastir!" kaže.

Meni se uvek činilo da to nije ni manastir ni zamak već neka čudna građevina, neki vojni centar, ili ona velika Tehnička škola u Petrovgradu, na kraju ulice Stevice Jovanovića, prema okuci Begeja, izgrađena na ruševinama nekadašnjeg zatvora, ili, možda, zgrada Vatrogasnog doma u Staroj Kanjiži, takođe nazidanog od crvene cigle, svejedno, oko te građevine smo nekad obilazili, obično po sunčanom vremenu, ali kao da nikad nismo mogli i da je obiđemo, jer su u šumarku iza nje sedeli naši roditelji, već smo se zavlačili pod njene svodove, polulučne fasade, i čak neke mračne uglove, valjda nekadašnje ćelije, tek, sada smo ovde, na obronku, srećni što smo se našli, što nova ulica nije skoro ništa poremetila, i što imamo želju da sidemo dole na reku, na jedan od peščanih sprudova, i kupamo se, iako kupača zasada nema, ali nije isključeno da su se povukli u gusto vrbovo žbunje na obodu te razlivene vode ili u onaj šumarak iza zgrade od crvenih cigala.

Dva lifta

Nalazim se u širokom liftu sa dvoja vrata, iznutra obloženom glatkim, žutim daskama, koje deluju toplo, udobno, iako nema ni sedišta ni ogledala. Udobnosti doprinosi i to što se najčešće kreće bešumno, neosetno, a brzo, dok se neki put užasno tresu i klima, mada ne osećam opasnost da će se zaglaviti ili propasti u ambis.

Lift polazi od raskošnog hola sa širokim mermernim stepenicama, kojima se takođe može ispeti na više spratove.

Na prvom spratu je ograda i stubovi, iza kojih je poslednji red ogromnog amfiteatra, koji se spušta u dubinu, sve do pozornice za glumce. Ali tu se obično zbivaju nekakvi politički skupovi, uz opštu viku. Na gornjim spratovima su velike sobe levo i desno od stepeništa, vrlo prijatne, neki put su to kancelarije a neki put hotelske sobe, zavisi na kom ste spratu, što nikada pouzdano ne znate.

Lift međutim ide još više od stepeništa, čak do potkrovlja, gde se nalazi moja kancelarija, svetla, čista, sa pogledom na Dunav, otprilike kao što je pogled sa terase restorana "Beli bagrem" na Zvezdari, i široku banatsku ravnici na drugoj obali, koja je uvek u izmaglici.

Obično sam sam u kancelariji; ponekad osećam nepodnošljivu usamljenost.

Pored velikog lifta koji koristim, postoji, odmah uz njega, i jedan mali lift za samo dve osobe, ali koji ima prozor sa koga se vide zidovi susedne zgrade, a neki put i dečije igralište ili parking u blizini igrališta. Mali lift se zaustavlja nešto niže od velikog i iz njega se neposredno ulazi u Kosaninu kancelariju, čiji je sto iza vrata, što je čudno, tako da se ne može odmah znati da li je ona u njoj ili je soba prazna.

Čim sam stigao, Kosana ulazi u moju kancelariju i otvara jednu kutiju koju je donela sa sobom. Stavlja je na sto. Unutra su crne muške cipele, očigledno moj broj, i to je njen poklon za desetogodišnjicu našega poznanstva.

Iako nismo u istoj sobi, mi smo neprestano u vezi.

U zgradi postoji i nekoliko stepenika koji vode iz moje prostrane u njenu malu sobu, tako da se mi, kad god poželimo možemo videti, ako se malo nagnemo i izdignemo sa svojih sedišta, a neki put se gledamo i stojeći svako u svojoj sobi, ali uvek bez reči, razumevajući se pri tom vrlo dobro.

Kaže mi da obujem cipele da vidi kako mi stoje.

U to telefon zazvoni i neko je poziva da siđe na portirnicu, gde je čeka poštar ili neki raznoslač.

"Kad obuješ cipele", kaže mi, "siđi dole u hol, gde ću te čekati, a onda ćemo zajedno otići u Čelarevo, u dvorac Dunderskih..."

Ne završava rečenicu, jer ulazi u veliki lift, koji je upravo stigao.

Nazovem cipele, izvanredne su, sa četvrtastom kapnom, što me malo čudi, ali takva je valjda moda ...

No umesto da se spustim liftom u hol, silazim u Kosaninu sobu, niz onih nekoliko stepenica, i vidim još jednu otvorenu

kutiju za cipele, istu kao što je i moja, koja leži ostavljena na sred stola...

Zavirim iza vrata i vidim Kosanu gde sedi u svojoj stolici sa dignutim nogama na stolu, i pokazuje mi svoje nove cipele, koje su iste kao moje, sa četvrtastom kapnom, samo ženske...

"Jesam li te iznenadila", pita, ustaje i prilazi mi. Stavlja svoju nogu pored moje, da uporedi cipele; iste su, odlično se slažu, smejemo se.

"Dobro je što nisi sišao u hol", kaže, "mimoišli bismo se!"

Zatim se okrećemo jedno prema drugom i pogledi nam se susreću.

"Šta to znači?" pitam je.

"Da si duboko u meni!" kaže.

Jedno sa Kosanom

Nežno prislanjamo obraz uz obraz; zatim isto činimo uz drugi obraz. Ali to nisu obični dodiri, već najmekša nežnost, koja traje sve dok ne osetimo međusobno prožimanje...

Šta predstavlja to prožimanje koje osećamo, pitamo se pogledima, jer reči nas uvek samo razdvajaju, udaljavaju, razbijaju. Ono je ne samo srastanje jedno u drugo već i – poistovećenje...

Mi smo jedno sraslo biće. Ali ne biće sa dva tela, dve glave, četiri oka i dvoje usana, već biće bez tela, jedno astralno jedinstvo koje se ne može razlučiti...

Zatim ponovo postavjemo dva tela, ali ispunjena još prisutnim osećanjem doživljenog poistovećenja.

"Ja sad moram kod majke, na Novi Beograd, čeka me!" kažem. "Šta ćeš raditi dok se ne vratim?"

"Otići ću u bioskop!"

"Žao mi je da ideš sama!" kažem. "Nikad nismo išli razdvojeno u bioskop!"

Ali teško mi je i da joj predložim da ide sa mnom čak do bloka 45, jer je upravo došla na fakultet.

To je Filološki fakultet; već odavno nismo studenti, ali fakultet je ostao mesto našeg sastanka u gradu.

"Idem sa tobom!" kaže odlučno. "Ne želim da se rastanemo!"

Shvatam da uopšte nije važno odakle je i kad je došla i da je svejedno kuda idemo, samo da smo zajedno...

Priljubljeni jedno uz drugo prolazimo kroz hodnike fakulteta; toliko smo se poistovetili, da nas više nimalo ne brine gde smo i kuda idemo; toliko čak da više i nije potrebno da budemo zajedno, jer smo to stalno...

"Kada se vratimo, ići ćemo u bioskop!" kažem. "I ja hoću da pogledam taj film!"

"Još se samo danas daje!" kaže.

Uzimamo taksi da što pre stignem na Novi Beograd. Sedimo na zadnjem sedištu, stisnuti smo, sunce nam greje leđa kroz zadnji prozor. Meko nam je, toplo, sve više uranjamo jedno u drugo, opet se prožimamo, pa stapamo...

Nije to zaljubljenost, već pretapanje tela, kao u svakom sjedinjenju, dok ne iščeznu.

Mi se više ne vidimo; samo se osećamo, kao u snu...

Kažem vozaču gde da stane.

Izlazimo; pred kućom smo u kojoj stanuje moja majka, u stanu na drugom spratu, koji gleda na Savu i Adu Medicu.

"Dok ti razgovaraš sa majkom, ja ću prošetati po keju!" kaže.

Zastajem; zbunjen sam za trenutak.

"Pa ona je u Molu! Sad sam se setio! Otputovala je još pre mesec dana!" kažem.

"U Molu?!" pita začuđeno. "Što je toliko požurila?"

Leto još nije stiglo!"

"Idemo gore!" kažem. "Posle ćemo zajedno prošetati po keju!"

Penjemo se na drugi sprat; pred vratima majčinog stana ona vadi iz džepa ključeve i otključava vrata. To me čudi, utoliko više što i ja držim ključeve u ruci...

"Odakle ti ključevi od stana?" pitam.

"Pa tvoja majka mi je dala!" kaže.

To me za časak čudi, ali pošto znam koliko joj je naklonjena, prestajem o tome da mislim.

Ulazimo u stan...

To nije majčin stan, već njen stan, koji je takođe u ovom bloku!

Svejedno nam je; mi smo jedno, ma gde bili...

Srasli smo, ne možemo više da se razdvojimo...

Kosanina vazdušasta kosa

Budim se iz dubokog sna prenut silovitim otvaranjem sobnih vrata i odmah se osvrćem prema njima. Vidim Kosanu kako razdragano trči ka mojoj postelji, a u njenoj pozadini su dvokrilna vrata, braon obojena i dosta teška, otprilike kao ona u Molu između dveju soba, trpezarije i spavaće sobe.

Izvio sam vrat i ona mi prilazi, baca se na kolena pored kreveta i pripija svoje usne na moje. Kažem joj da sam vrlo duboko spavao i da sam se oznojao. Pokazujem joj ovlaženu pidžamu i ustajem sa namerom da se istuširam. Usput joj dovikujem da me sačeka, da ne ode...

Vraćam se i zatičem je u krevetu. Okrenuta je leđima, vidim joj jedan deo razgolićenog ramena, prilazim i ljubim ga. Osećam opojan miris postelje, kao da je poprskana najfinijim parfemom, ili je to miris njene lake, vazdušaste kose, u koju zarivam glavu.

Ona se okreće, nasmejanog lica, ali tužno kaže:

"Znam da nisam tu!".

Park. Noć.

Pre no što se spustim u podzemlje, u mrak i vlagu, mogu još koji čas da sedim na klupi u parku, i posmatram svet, obasjan blistavom svetlošću.

Tama me ionako čeka, grob je to, besumnje, ali ovo sunce što mi kroz granje titra na licu, odlaže taj pokret, taj neumitni odlazak.

Sve je još zeleno: trava oko mene, klupa na kojoj sedim, krošnje kestena, visoko žbunje, ali sumrak se već gomila u daljini iznad banatske ravnice, sve će uskoro pogasiti i ostaće samo obrisi u noći.

Opružiću se tada na klupi, postati i sam obris u noći, očiju još otvorenih, upućenih put krupnih, niskih zvezda, čija snaga me još drži na površini, odlaže moju pomirenost sa tamom.

Sklapam zasićene, otežale kapke, ali unutrašnja svetlost me još drži kao mehur ribu, blede plavetnilo neba, modro po rubovima i neki prozračan zlatan snop na kome lebdim.

Miran iščezavam, pošto je sve oko mene iščezlo.

Preleće preko mene jedna crna ptica sa krikom, to je moja noćna straža.

Osećam vlagu, to je vlaga noći.

Ali to ne menja vlagu zemlje, podzemlja, tu večnu vlagu.

Da li me tamo neko čeka?

Da li mi predstoji neki susret?

Susret sa Kosanom, taj neizbežni susret sa njom, svaki put sve kraći i kraći.

Ili je i tome došao kraj?

Trosoban stan u podzemlju

Nalazim se opet u nekom novom stanu; niti sam ga želeo, niti mi je potreban, niti mi se sviđa; utonuo je u mrak, stalno je u mraku; nema prozora, a i čemu bi služili kad nema svetlosti; samo zidovi, kao neke tamne kulise, tri sobe, koliko razaznajem, sve jednake; i prolazi (hodnici) između njih.

Neka mutna, mrtva svetlost, u stvari jedva prozirna, ispunjava sobe; to je podzemna svetlost, podzemna mračnost, koja se ne kreće, ne menja, kao da je duboko zaspala.

Polako i bez straha se krećem iz jedne u drugu sobu; ništa ne tražim, ništa ne ispitujem, nikoga ne očekujem; možda samo hoću da odredim namenu soba; da izaberem "moju" sobu za rad, uprkos tome što su sve jednake i ni u jednoj ničega nema; prazne su, bez nameštaja.

"Gde si, gde si?!" uzvikuje za mnom Kosana, jasno raspoznajem njen glas, koji dopire iz jedne od soba, pošto me je verovatno ugledala kada sam promakao kroz susednu sobu.

Ona čeka moj odgovor.

Ja se ne odazivam, udaljavam se uskim hodnikom od "njene" sobe, ne okrećem se, i ne mislim to da činim, iako ponovo čujem njen glas, njen poziv.

Uspravno, čvrsto, sporim korakom, bešumno nastavljam da hodam – stižem u njenu sobu, zastajem nasred nje, nikog tu nema, lagano me obavija savršena tišina...

I nema me više.

Beograd, 21. maj 2005. g.